

של הסחורות נועדה לממן את הקמתו של כפר בישראל לשם ישובם של עולים אלה, שייסדו לשם כך חברה להתישבות ותעשייה. בביצוע העסקה שותפו שלושה גורמים: חברה ההתישבות, שנוסדה על ידי קבוצת העולים; בנק פרטי, ששימש כנאמן של חברה ההתישבות; וחברה מסחרית בתל אביב (שנוכרה לעיל, ראה "הקצבות מטבע חוץ למימון יבוא על יסוד תלושי המלווה הלאומי – 1948, עמ' 100), שעסקה ביבוא הסחורות, כלומר, רכישתן ושיווקן. עד נובמבר 1955 ניתנו רשיונות יבוא במסגרת עסקה זו בסך \$ 172,000.

האגף למטבע חוץ אישר עסקה זו, ולא בדק את ההסכמים בין הגורמים השונים כדי לקבוע, אם הובטח במידה מספקת, שהעולים יהיו הנהנים העיקריים ושלא יהיה שימוש לרעה ביתרונות הנובעים מההסדר.

בין הסחורות, שהובאו במסגרת העסקה הנדונה, היה מלט לבן בסך \$ 50,000. הרשיונות ליבוא ניתנו ב-6 במארס 1955. על מלט לבן היה מוטל לפי דרישת האגף למטבע חוץ, מאז ינואר 1955, היטל מיוחד בשיעור של 250 פרוטה לכל \$ (ב-18 במארס 1955 הועלה ההיטל ל-500 פרוטה ל-\$). המלט הלבן, שהובא במסגרת העסקה הזאת, פוטר מתשלום ההיטל לפי החלטה, שנתקבלה על ידי מנהל מרכז ההשקעות ומנהל המחלקה למימון היבוא והיצוא שבאגף. בעת מתן הפטור מהיטל זה היה צורך מיוחד להקפיד, שהיתרון יהיה לטובת העולים, מאחר שזה היה המקרה היחיד, בו פטר האגף יבוא מלט לבן מההיטל המיוחד. גם עניין זה לא נבדק על ידי האגף.

א. אגף הנכסים

האפוסטרופוס לנכסי נפקדים לא המציא למשרד מבקר המדינה דו"חות כספיים לשנות הכספים 1953/54, 1954/55 ו-1955/56; האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והממונה על רכוש האויב לא המציא דו"חות כספיים לשנות הכספים 1954/55 ו-1955/56; רשות הפיתוח לא הגישה למשרד מבקר המדינה דו"ח כספי לשנת 1955/56.

פעולות הביקורת

בשנת 1956 הקיפו פעולות הביקורת את השטחים הבאים:

- א. אגף מקרקעי המדינה. נבדקו פעולות האגף בתחום רכישת דירות שרד ורכישת מקרקעין לצורך משרדי ממשלה; סדרי הפיקוח על נכסי המדינה, זיהויים וניצולם; וניצול שטחי כרייה של זינפוף.
- ב. האפוסטרופוס לנכסי נפקדים. נבדקו פעולות הקשורות בשחרור נכסים, הטיפול בזכויות האפוסטרופוס בחברות ובשותפויות, בניהול נכסי הקדש מוסלמיים ופדיון משכנתאות; כן נבדקה הנהלת החשבונות הכללית.
- ג. האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והממונה על רכוש האויב. נבדקו הפעולות הקשורות בתחזרת פרדסים, בגביית משכנתאות הרובצות על הנכסים בעת שחרורם והטיפול בנכסי גרמנים.
- ד. רשות הפיתוח. נבדקו הנהלות החשבונות – המרכזיות והמחוזיות; בוקרו היחידות המטפלות בניהול נכסים עירוניים וכפריים, בזיהוי נכסים ופיתוחם. כן נבדקו מכירות ורכישות נכסים. נערכה ביקורת על ניצול נכסי המדינה.

אגף הנכסים

ממצאי ביקורת שונים

א. חשבונות עם גופים ציבוריים

(1) הצורך להגיע בהקדם לכלל הסדר סופי בדבר החשבונות ההדדיים שבין רשות הפיתוח לבין עיריית חיפה כבר הודגש בדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 98). לרשות הפיתוח מגיעים סכומים ניכרים בעבור נכסים, שעיריית חיפה מחזיקה בהם מאז קום המדינה; מאידך תובעת עיריית חיפה מרשות הפיתוח סכומים בעבור מסים עירוניים. תביעות הממשלה מאת העירייה עולות פי כמה על תביעות הנגד של העירייה.

ביקורת, שנערכה בשנת 1956, העלתה, שההסדר הדרוש לא הושג עדיין. משרד הפנים מינה אמנם, בראשית שנת 1956, ועדה בינמשרדית, עליה הוטל בירור העניין. ועדה זו לא סיכמה עבודה עד סוף שנת 1956, מתוך נימוק, שתחילה יש לברר את הבסיס החוקי של תביעות העירייה.

(2) חשבונות רשות הפיתוח עם הסוכנות היהודית טעונים אף הם הסדר. הסוכנות היהודית מחזיקה – מאז קום המדינה – בשטחים נרחבים השייכים למדינה, בלא שנבדק, באיזו מידה מצדיק אופן השימוש בשטחים אלה דרישת דמי שכירות או דמי חכירה או ויתור עליהם.

אגף הנכסים לא ריכו עדיין את הנתונים הדרושים לבירור העניין, והסיבה לכך, לפי הסברת האגף, חוסר כוח אדם.

ב. זכויות אגף הנכסים בשטח החולה

הביקורת, שנערכה בינואר 1956 באגף הנכסים, העלתה, שמאז שנת 1952 לא טיפל האגף בתביעתו מאת הקרן הקיימת בדבר קרקעות מאדמות החולה המיובשות. בשנת 1952 הושג הסכם עקרוני עם הקרן הקיימת, שלפיו התחייבה הקרן הקיימת לשלם לאגף הנכסים תמורת 15,700 דונם סך של 250,000 ל"י.

בעקבות הביקורת חודש המשא ומתן עם הקרן הקיימת.

ג. הקמת "המרכז האזרחי" בנתניה

הביקורת עסקה באיחור הרב, שחל בהקמת המרכז האזרחי בנתניה, המיועד לדיור משרדי הממשלה במקום, ועמדה במיוחד על השהיית הצעדים הדרושים לשם העברת השטח מרשות הפיתוח ורישומו על שם המדינה.

בסוף שנת 1956 ניגש אגף מקרקעי המדינה, בשיתוף עם הגורמים האחרים הנוגעים בדבר, להכנת התכניות לחלוקת השטח, לתכנונו הסופי ולניצולו.

אגף מקרקעי המדינה

ליקויים שלא תוקנו

פיקוח על ניצול מרבצי זיפוזף

לאורך חופי הארץ מנהריה בצפון ועד סביבות עזה בדרום נמצאים שטחים נרחבים של מרבצי זיפוזף. שטחים אלה נמצאים, ברובם המכריע, בבעלות המדינה. לפי הערכת מומחים צורכת הארץ כ-2,000,000 מ³ זיפוזף לשנה, ורובו הגדול מופק משטחי המדינה. אגף מקרקעי המדינה מחכיר חלק משטחים אלה לחברות, קואופרטיבים ויחידים למטרת כרייה. חוזי החכירה נערכים, כרגיל, למשך שנה אחת. השטחים השונים מוחכרים ליחידים וגופים מעוניינים, הפונים לאגף מקרקעי המדינה ומבקשים לחכור שטח מסוים. שיעורי התמלוגים נקבעים לפי כמות התפוקה. הכמות, בעדה מקבל אגף מקרקעי ומדינה תמלוגים, היא כ-500,000 מ³ בלבד.

הביקורת העלתה, שהפיקוח על כמויות התפוקה לקוי: שיטת הפיקוח והיקפו אין בהם כדי להבטיח בדיקה יעילה של דרישות התפוקה, שהכורים מגישים לאגף והמהווים את הבסיס לחישוב התמלוגים.

פגיעות בעקרונות התסכון והיעילות

א. הסכם כרייה לפי תנאים מיוחדים

לפי הסכם, שנחתם ב-3.2.1954, הוחכר על ידי אגף מקרקעי המדינה שטח לכריית זיפוזף. הסכם זה כלל תנאים מיוחדים: החוכר התחייב לסלול דרך גישה לשטח המוחכר תוך 9 החודשים הראשונים של תקופת החכירה – תקופת הנסיון; לתקופת נסיון זו נקבעו תמלוגים בשיעור 50 ל"י לחודש בלבד, בלא להתחשב בכמות התפוקה; רק לאחר תקופה זו נכנס לתוקפו התמלוג